

Oponentský posudek na diplomovou práci Miroslava Grznára nazvanou *Občanství a kultura: Alternativy občanství v české kulturní tradici*

Předložená práce se zabývá problematikou konceptu „občanská společnost“. Je pojata jako kritická esej, tzn. autor se v práci rozmýšlí nad otázkou občanské společnosti, zkoumá a hodnotí epistemické a politické předpoklady tohoto pojmu i empirických zkoumání toho, co má označovat. Činí tak ze své vlastní pozice inspirované „silným programem kultury“ J. Alexandra a P. Smithe. Jádrem úvahy tkví v kapitolách tři a čtyři. V části o důvěře a modernitě se autor zamýšlí nad vazbou konceptů občanské společnosti a důvěry v rámci moderní společnosti a nad otázkou důvěry a neosobnosti (škoda, že nediskutoval dílo V. Bělohradského). V části o specifických českých okolnostech spjatých s historickým formováním občanské společnosti na zdejší území poukazuje na nacionalismus, „privatismus“ a „přízemní utilitarismus“ jako kulturní zdroje rezistence vůči občanské společnosti. V závěru je položen důraz na to, pokud jsem dobře porozuměl, aby výzkum občanské společnosti byl silněji provázán s lokálními kulturními kontexty, nicméně aby normativně nesklouzl k preferování pospolitosti (Gemeinschaft) jako jediné formy autentické společnosti.

Jakkoli autorovi nelze upřít esejistické nadání, k předložené práci mám několi připomínek.

1. Ačkoliv je kladen důraz na kulturu a „silný program v teorii kultury“, nikde v textu není tento program představen a ani koncept kultury není dostatečně diskutován, jakoby stačilo odkázat na samovysvětlující sociálně/kulturně antropologické pojetí kultury. Zvláště by mne zajímalo, co je to „kultura občanství“ (str. 7) a jestli by ji bylo možné definovat, případně alespoň pokusně operacionalizovat.
2. Autor je ve své polemice někdy až přespříliš zaujatý, což vede k tomu, že karikuje předmět své kritiky, aby se stala přesvědčivější. Rozhodně nelze vyčítat výzkumům např. Vajdové a Stachové, že jsou založené na „nekritické víře v Rozum, víře, že naše pojmy jsou schopny zachycovat Pravdu o Realitě“ (str. 30). Toto pozitivistické přesvědčení (vyjádřené velkými písmeny) už dnes zastává ve společenských vědách jen málokdo. Kdyby formulace zněla: „výzkumy jsou založené na víře v rozum, víře, že naše pojmy jsou schopny alespoň částečně zachycovat povahu reality a tím umožňují pravdivě o ní vypovídat“, což je podle mého názoru přesnější vystižení předpokladů většiny výzkumů, tak by autorova kritika neměla tak snadný cíl.
3. Autor nesprávně chápe Weberův koncept ideálního typu, který jistě není „utopickým ideálem“ (str. 46), a to ani, je-li tento ideál změněn v analytický nástroj. Ostatně tento proces proměny ideálu v analytický nástroj by zasluhoval osvětlení. Podobně nepřesné je použití pojmu manifestního motivu (str. 52); z kontextu plyne, že by se mělo jednat spíše o latentní funkci.
4. Do celkově kultivovaného stylu (pomineme-li všudepřítomné překlepy a pravopisné chyby), nezapadají některé pasáže, např. o kariéře sociologa na str. 61 nebo o nacionalistické interpretaci dějin na str. 55.
5. Konečně bych rád upozornil na to, že dvě autorem uvedené překážky české cesty k občanské společnosti (zajímavé je, že poukazem na „tradiční český autostereotyp 'malého českého člověka' /anotace/, autor v převrácené podobě reprodukuje nacionalismus – jako „národní charakter“): privatismus a přízemní oportunističtý oportunismus, jsou fenomény, které mohou být dobře postižitelné autorem tolik kritizovanými výzkumy individuální participace na dobrovolném sdružování v tzv. občanském sektoru.
6. Formální nedostatky: v textu jsou (stále, i v korigované verzi) překlepy – hned v anglické anotaci je jich několik. Dále na např. str. 25 *soudobích*, 27: *vhlad*, 29: *Stachvá, fromulovat*, 30: *Anythign*.

Vzhledem k uvedeným připomínkám **navrhuji práci přijmout k obhajobě s hodnocením velmi dobře.**